

ALTERNATÍV BAROMFI TARTÁSRENDSZEREK ÉS AZ ILLESZKEDŐ FAJTÁK

ALTERNATIVE POULTRY KEEPING SYSTEMS AND THE SPECIES WHICH CAN BE USED

SZABÓ VIRÁG

Szent István Egyetem, Gödöllő, Magyarország

Szabo.Virag@gtk.szie.hu

Absztrakt

Az alternatív baromfi tartásrendszerek központi problémája a hatékonysági követelményeket kielégítő fajták hiánya. A piacra termelő ökológiai csirketartók nem tudnak versenyképes terméket előállítani a hagyományos, lassú növekedésű fajtákra alapozva. A Boldog CSirke Állatjóléti Program kísérleti szakasza bebizonyította, hogy a ROSS 308-as hibrid a kevesebb világítás és az energiaszegény takarmány ellenére is a hosszabb tartásidő alatt nagyobb vágósúlyt ér el, vagyis alkalmatlan az állatjóléti eredmények javítására. Az őshonos állomány fenntartására tervezett Hungarikum Baromfitermékek Program támogatja a legszigorúbb feltételeket, talán ennek is köszönhető, hogy az árutermelés továbbra is várat magára.

Kulcsszavak: ökológiai csirketartás, szabadtartásos csirketartás, Hungarikum Baromfitermék, Boldog Csirke Állatjóléti Program, őshonos csirkefajta

Bevezetés

A technika és a tudomány fejlődésével olyan eszközök kerültek a mezőgazdasági termelők kezébe, amelyekkel nagyobb mennyiségű mezőgazdasági terméket lehet előállítani egységnyi földterületen. A hagyományos nemesítési, illetve fajtaszelekciós eljárások következtében betegségekkel szemben rezisztensebb, illetve toleránsabb, nagyobb termésátlagokat eredményező növényfajták, nagyobb hozamokat biztosító állatfajták kerültek köztermesztésbe. Az egyre növekvő világnépesség élelmezésének biztosításához szükség is van az intenzív növény- és állatfajták előállítására, ugyanakkor az intenzív termesztési, tenyésztési technológiák alkalmazásának számos környezet- és egészségkárosító hatása van, mint ahogyan azt az intenzív baromfitartás esetében is láthatjuk (Lucskai, 2006).

A vadon élő állat- és növényfajok védelmének szükségességére már hosszú idő óta benne él a köztudatban. Arra azonban, hogy a kipusztulás veszélye az egyes háziállat fajtákat éppúgy fenyegetheti, csak néhány évtizede gondol az emberiség. Az évezredek múlttal rendelkező őshonos háziállat fajtákat új, nagy teljesítményű fajták valamint hibridek váltották fel. Az iparszerű termelés, az azonos tenyészcél és tenyésztéstechnika miatt a modern fajták közötti fenotípusos és genetikai különbségek csaknem teljesen megszűntek (Szabó et al., 2002⁸). Napjaink baromfiipara nagyon szűk genetikai bázisra épül. A géntartalékok jelentős részének helyzete a fejlett országokban kritikussá vált (Szalay, 2004). Az állati géntartalékok megőrzése érdekében a FAO 2007-ben létrehozott egy Globális Akció Tervet. A terv részeként különös figyelmet szentelnek a madárfajok megmentésére, mivel 30%-uk veszélyeztetett, 9%-uk pedig kihalt. A veszélyeztetett és kihalt fajok között legnagyobb arányban a csirkék szerepelnek. Az Akcióterv hangsúlyozza, hogy a madarak eredeti élőhelyükre való visszahelyezése a legjobb megoldás, ugyanakkor megállapítja, hogy a genetikai tartalékok biztos megőrzése érdekében stratégiát kell kidolgozni és végrehajtani (Hoffmann, 2009).

Az alternatív baromfitenyésztés és baromfitartás legfontosabb ismérve a fenntartható mezőgazdaság szolgálata. Ennek alapján határozhatók meg az alternatív termelési- és tartásmódok és a termelésbe vonható fajták is. A baromfifélék szaporasága, a természetbarát elhelyezés, az állatok legelő, kereső tulajdonsága és a különleges termékek iránti igény alapján megfelelő alternatívák dolgozhatók ki, miáltal a baromfitenyésztés az agrár-környezetvédelem egyik fontos szereplőjévé válhat. Az agrár-környezetvédelem két alapelve, a fenntarthatóság és minőség, továbbá a környezeti szempontok szerint kialakított földhasználati rendszerek figyelembevételével az alternatív baromfitartás különböző szinteken valósítható meg:

1. a különleges minőségű, piacképes, alternatív baromfitermékek előállítás,
2. az ökológiai vegyes gazdaságok lehetőleg zárt rendszerének kialakítása,
3. a védett és érzékeny területek védelmi jellegű állattartása.

Mivel Magyarországon az ökológiai típusú állattenyésztés termelési struktúrája jelentősen eltér a hazai állattenyésztés egészétől, a jövőben elsősorban a baromfifélék lényegesen nagyobb arányú bevonása szükséges az ökológiai típusú és más, alternatív jellegű gazdálkodásba (Szalay, 2004). Ennek egyik lehetősége a hungarikum jellegű baromfitermékek fejlesztése a vidék falvainak családi gazdaságaiban. Ehhez kapcsolódik az MGE

⁸ Hivatkozva: Vittinger, 2005

által kezdeményezett program, azaz a fajták visszajuttatása eredeti élőhelyükre, a falusi és tanyasi baromfiudvarokra, ami meghatározó jelentőségű, nemcsak a fajták fennmaradása, hanem a helyi családi gazdaságok fenntarthatósága és a különleges minőségű termék-előállítás szempontjából is (Szalay, 2009).

Az utóbbi évek fejlődési irányai az állattenyésztésben, szoros összefüggésben a fogyasztói igények változásával, elsősorban az őshonos nagyállatok tartásának kedveztek. A modern táplálkozástudomány ismét ráirányította a figyelmet a hagyományos fajtákra, így kapott figyelmet a gazdálkodók oldaláról is a mangalica sertés, a magyar szürke marha vagy a racka juh is. Sajnos a baromfiknál a termelési színvonalbeli különbség a hibridek és őshonos fajták között nagyon nagy, ugyanakkor a termékek élvezeti értéke közötti különbség viszonylag kicsiny, így nehezebb a rentábilis őshonos kisállattartás megteremtése. A biotermelésben és az alternatív termék-előállításban vitathatatlanul előnyt élveznek az őshonos fajták, de ennek a prioritásnak mindeddig nem tudtunk érvényt szerezni (Szabolcs, 2005). Ez azonban nem csak hazánkra, hanem a nyugat-európai országokra is igaz. Németországban például az ökológiai baromfitartók ugyanazokat a tenyésztővonalakat használják, mint a hagyományos gazdaságok (D'Silva-Webster, 2010).

Kínában ugyanakkor felfigyeltek rá, hogy annak ellenére, hogy a fehér tollas brojler csirkék uralják a világ baromfihús-termelését a gyors növekedés és a magas takarmányozási hatékonyság miatt, a fogyasztók egyre inkább keresik a színes tollú, lassú növekedésű, jó minőségű csirkét. Ezek közül a „Three Yellow” és a francia „Label Rouge” a két leghíresebb példa. Kezdetben tisztán őshonos csirkéket kezdtek el tartani, jelenleg azonban Kína minőségi csirkehús termelését az őshonos és a hús-, illetve tojástermelésre szelektált tenyésztővonalak keresztezett fajtái jellemzik. A tenyésztés célja, hogy javítsa a növekedési rátát és a hatékonysági mutatókat, miközben fenntartják az őshonos csirkék eredeti küllemét, mint például a tollazat, a taréj színe, a testforma, vagy a bőr színe stb. Kutatásaik szerint az őshonos csirke teljesítménye nagymértékben javítható keresztezéssel. A jövőbeni fejlődéshez a tenyésztőknek és a termelőknek is egyre nagyobb hangsúlyt kell fektetnie a hús minőségi tulajdonságaira, amelyek magukban foglalják a hús ízét, izomrost összetételét, zsírtartalmát, és külső megjelenését (Yang-Jiang, 2005).

Módszertan

Kutatásaim kezdetén négy hagyományos gazdálkodást folytató termelővel, illetve a legnagyobb hazai ökológiai csirketartóval készítettem interjút. A Boldog Csirke (BOCSI) Állatjóléti Program vizsgálata során a Her-Csi-Hús Kft. adatait használtam, melyeket szintén személyes kapcsolattartás előzött meg. Az őshonos csirkefajták termelésbe állításának

vizsgálata kapcsán Dr. Szalay Istvánnal, a Magyar Kisállatnemesítők Génmegőrző Egyesületének elnökével készítettem interjút. Munkáimban az alternatív baromfitartási formák jövedelmezőségével és versenyképességével foglalkoztam. Vizsgáltam

- az ökológiai vágócsirke-előállítás termelési tulajdonságait az intenzív tartásmód esetén elérhető termelési adatok tükrében,
- a Boldog Csirke (BOCSI) Állatjóléti Programban előállított baromfi állatjóléti és ökonómiai helyzetét összehasonlítva az intenzív termeléssel,
- továbbá elemeztem az őshonos baromfifajtákra alapozott Hungarikum Baromfitermék (HU-BA) Program tartástechnológiai követelményeit.

Ezek alapján ismertettem az alternatív tartásmódok előírásait, a hasznosított fajtákat, illetve a termelési eredményeket. Költség-jövedelemelemzés segítségével meghatároztam az intenzív, illetve a BOCSI tartásrendszerek költségtételeit, illetve feltártam a pénzgazdálkodást befolyásoló egyéb tényezőket. Az ökológiai, illetve a HU-BA csirketartás esetén költség-jövedelem adatok nem álltak rendelkezésemre (szakirodalomban sincsenek erre vonatkozó adatok), így e technológiák esetében a költségeket és a jövedelmet csökkentő, illetve növelő tényezőket tudtam meghatározni. Jelen tanulmányban az interjúk alapján összegzem, hogy az egyes alternatív tartásmódokban, a hasznosított fajtákkal milyen termelési eredményeket lehet elérni. Ezek alapján, tehát a következő tartásmódokat mutatom be:

- Ökológiai csirketartás
- Boldog Csirke Állatjóléti Program
- Hungarikum Baromfitermék Program

Eredmények

Alternatív baromfitartási módok termelési jellemzői

Az alternatív baromfitartási rendszerek többségét, pl. a francia Label-t, vagy a Magyarországon több éve működő Red Master programot – részint a termelékenységi szempontok előtérbe helyezése, részint a régi fajták és a termelési tradíciók eltűnése miatt – ***a helyi fajták hasznosításának lehetőségét általában figyelmen kívül hagyják.*** Hasonló irányzat figyelhető meg az ökológiai baromfitermék-előállításban is, melynek következtében az alternatív rendszerek „visszaiparosodása”, az eredeti célok és lehetőségek figyelmen kívül hagyása figyelhető meg (Magyar Kisállatnemesítők Génmegőrző Egyesülete, 2009). Az MGE állításait igazolják kutatási eredményeim, miszerint valóban hibrid

fajtákat tartanak alternatív tartásrendszerekben is, ugyanakkor a helyi fajták hasznosítási lehetőségeinek problémái is felvetődnek.

A hibrid fajták használatának leginkább közgazdasági okai vannak. Az egyik TDK dolgozatban az állatlétszám változásának és produktivitásának vizsgálata során alapvető összefüggéseket kerestem a hústermelés és a termelési tulajdonságok változása között. Eszerint, a telepítési sűrűség növelése, brojlerek tartása esetén kb. 18-19 db/m², ill. 36 kg/m²-ig, az egységnyi területről lehozható húsmennyiséget és ezáltal a termelési értéket is kedvezően befolyásolja, ugyanakkor a sűrűség további növelése már negatív hatással van a húskihozatalra.

A brojler növekedési intenzitására jellemző, hogy nem egyenletes a hizlalási idő alatt, az első két hétben a legintenzívebb, az utolsó két hétben pedig lelassul a középső időszakhoz képest. Valójában a baromfi ezen rendkívüli növekedési erélye teszi lehetővé, hogy termelése megfeleljen a modern pénzgazdálkodás elvárásainak. (gyors megtérülés, nagy forgalom, kiszámítható időpontok és időtartam). Ha megvizsgáljuk a *brojler heti súlygyarapodását (1. táblázat)*, akkor láthatjuk, hogy a növekedési intenzitás valóban a 1. és 2. hét között a legnagyobb, mivel ekkor egy hét alatt 140 grammot növekednek a brojlerek. A következő két hétben, tehát a 3. és 4. héten már csökken a növekedés, heti 113 illetve 111 grammra. Az utolsó hetekben a középső időszakhoz képest tovább lassul a gyarapodás, az 5. héten már csak 63 grammal, és végül az utolsó héten már csak 27 grammal növekszik a brojler.

1. számú táblázat: Brojler heti súlygyarapodása

1. hét	120 g
2. hét	260 g
3. hét	373 g
4. hét	484 g
5. hét	547 g
6. hét	574 g

Forrás: Saját szerkesztés a ROSS 308 hibrid mutatói alapján, 2009

Állatjóléti szempontból ez a hirtelen súlynövekedés, illetve a zsúfolt tartásmód számos problémát felvet. Alternatív rendszerek esetében a különböző betegségek kialakulásának csökkentése, (pl. sántaság) és az állat komfortérzetének növelése érdekében kisebb a telepíthető sűrűség, amit a hibrid csirkék nagyobb súlygyarapodással hálálnak meg. A cél azonban éppen a napi súlygyarapodás visszafogása lenne, amelyre a hibridek nem alkalmasak.

Lassú növekedésű fajtának eleve kisebb a súlygyarapodása, emiatt szükséges a hosszabb tartásidő. Tisztán őshonos vérvonalú fajták vágósúlya viszont kb. 1,8 kg, így a kétszer hosszabb tartásidő költségeit tovább tetézi a kisebb termelési érték. A húskihozatal növelése érdekében nagyobb vágósúlyú fajtára lenne szükség, amelyeket például őshonos baromfi keresztezésével lehetne elérni. Hazánkban viszont megtorpant a tenyésztés, amelynek következtében külföldről szereznek be az üzemek lassú növekedésű fajtákat.

Az ökológiai csirketartás termelési paraméterei

Az ökológiai vágócsirke-tartás hazai viszonyaira jellemző, hogy kis mennyiségben, általában egyéb háztáji állatok mellett, legtöbbször nem is gazdasági célból, mint inkább rovarirtásra, vagy éppen turisztikai látványossággként hasznosítják a különféle fajtákat. A gazdaságok legtöbb esetben csak önellátásra termelnek, vagy esetleg kisebb mennyiségben helyi fogyasztóknak értékesítenek. A Biokontroll Kft. segítségével azonban egy nagyobb mennyiségben piacra termelő gazdától olyan adatokat gyűjtöttem, amelyek a ROSS 308-as hibrid ökológiai gazdálkodási körülmények között elérhető termelési tulajdonságait mutatják meg.

Az akkoriban 10000 db baromfit tartó gazda egyedülállóan nagy állományát egy 500 és egy 800 m²-es épületben tartotta. Az ökológiai előírások szerint négyzetméterenként 10 db baromfi tartható, másként maximálisan 21 kg élősúly, illetve istállónként legfeljebb 4800 állat. A telep területe 11 ha, ebből 4 ha kifutó. A kifutó területén megengedett állatlétszám 4 m²-enként 1 db csirke. A hasznosított hibrid a ROSS 308-as volt. A gazdaságban a takarmányt saját takarmánykeverővel állítják elő, az ökológiai növénytermesztésben termelt és a környező gazdáktól felvásárolt alapanyagból. A termelő 16 ha területen gazdálkodott, de elmondása szerint ahhoz, hogy éves szinten önmaga meg tudja termelni az összes szükséges takarmány alapanyagot, 100-120 ha-on kellene gazdálkodnia. Az ökológiai baromfitartás termelési tulajdonságait az intenzív termelés előírásainak tükrében mutatom be (2. táblázat).

A 2. táblázat szemlélteti, hogy biotartásban mintegy háromszor nagyobb területigény szükséges az épületben az intenzív tartáshoz képest. Ehhez hozzáadódik a kifutó, amelynek az épülethez közvetlenül kell kötődnie. Mivel a kifutón 4 m²-ként helyezhető el egy db csirke, így a kifutó területigénye igen nagyra mondható. A tartásidő kétszer hosszabb, így évente kevesebbszer keletkezik jövedelem, hiszen az intenzív tartás 5-6 turnusához képest csak évente 3-4 turnust lehet telepíteni. A takarmány-felhasználás nagyobb, mint az intenzív tartás esetében, mivel 1 kg súlygyarapodást 3-3,5 kg takarmánnyal lehet elérni. Az ökológiai takarmány előállítás esetén ráadásul azzal is számolni kell, hogy egységnyi

területről kevesebb termést lehet betakarítani a konvencionálshoz képest, ez további költségnövelő tényezőt jelent.

**2. számú táblázat: Az ökológiai és az intenzív csirketartás termelési tulajdonságai
ROSS 308-as hibrid tartása esetén**

<i>Termelési tulajdonságok</i>	<i>Tartásmódok</i>	
	Intenzív	Bio
Területigény-épület (db/m ² ; kg/m ²)	-;30	10;21
Területigény-kifutó (m ² /db)	-	4
Hízalási idő hossza (nap)	40	81
Szervizperiódus hossza (nap)	14-20	14 [*]
Turnusok száma (db)	5-6	3,5-4
Elhullás a termelési időszak alatt (%)	3,5	6-10
Baromfi élősúlya kivágáskor (kg)	2,2-2,3	3-3,5
Takarmány felhasználás (kg/kg)	1,8-2	3-3,5

* a területpihentetés évről évre változik

Forrás: Saját szerkesztés, interjú alapján, 2008

Az elhullás az állomány 6-10%-a, amely kétszeres, vagy háromszoros értéke a hagyományos tartásénak. Mindezekon kívül még számolni kell az átállási időszak alatti alacsonyabb (nem ökológiai) értékesítési árral is. Ezeket a költségnövelő tényezőket némiképp ellensúlyozza a 3-3,5 kg-os vágósúly, ugyanakkor még így is csak jelentős felárral tudják ellentételezni költségeiket a gazdálkodók. A kisebb vágósúly viszont csökkentené az értékesíthető hús mennyiségét, amely tovább drágítaná a bio-csirkehús árát.

Boldog Csirke Állatjóléti Program

2009 júliusában az SGS Hungaria Kft tanúsította a rendszert. Az audit során a következő teljesítménymutatókat az alábbiak szerint ellenőrzik:

- legalább 45 napos nevelési idő biztosítása – „Nevelési napló” (rotációnként: napos-csibe betelepítéstől – vágásra történő kitelepítésig)
- gabonában gazdag takarmány biztosítása – a takarmány minimum 65 %-a gabona (ezen belül maximum 15% gabona-melléktermék): takarmánykeverők minőségi bizonyítványai / összetételi nyilatkozat, beszállítói audit során végzett ellenőrzések

- nagyobb élettér biztosítása az istállókban – állomány sűrűség az istállókban maximum 15,5 db baromfi / m²
- természetes fény biztosítása az istállókban – 1 m² nevelési alapterülethez min. 0,01 m² fénybeeresztő ablaknak kell lennie
- magasabb rendű állatvédelmi elvárásoknak való megfelelés – 1000 m²-enként, de istállónként minimum 1 db szalmabála, 1 db kakasülő, csipegetni való eleség (istállónként 1 zsák kukorica), 2 db labda.

A kutatás a brojler, illetve a BOCSI tartástechnológia költség-jövedelem viszonyainak összehasonlító elemzésére irányult. A számítások a HER-CSI-HÚS Kft. adatai alapján készültek a 2009 évi turnusok számbavételével. A boldog csirke esetében a kalkulációt egy turnus kihagyásával kellett végezni, mivel a költség-jövedelem viszonyok nagymértékben torzultak volna e turnus figyelembevételével. A kivett turnus alapanyaga lassú növekedésű fajta volt, így tulajdonságai jelentős eltérést mutattak a ROSS 308-as hibridhez képest. A vizsgált BOCSI turnusok közül az első esetében még vegyesen telepítettek kakasokat és jércéket is egyaránt, majd márciustól csak jércék kerültek az állományba, mivel azok kisebb vágósúlyt eredményeznek. A BOCSI Program első szakaszában szintén a ROSS 308-as hibridet használták, csakúgy, mint a nagyobb állománnyal rendelkező ökológiai gazdálkodó.

Az a költség-jövedelemelemzés, amely a lassú növekedésű Foxy fajta adataival készülne jelentős mértékben torzítaná az adatokat, mivel ezek a madarak 54 nap alatt 3,06 kg/kg fajlagos takarmány-felhasználás ellenére is csak átlag 1,71 kg vágósúlyt értek el. Ezáltal a takarmányköltséget jelentős mértékben növelték, így a tényleges ágazati eredmény jóval gyengébb lett, mint ha csak ROSS 308-as hibrideket telepített volna a gazdaság.

3. számú táblázat: Az egyes technológiák termelési tulajdonságainak átlagértékei

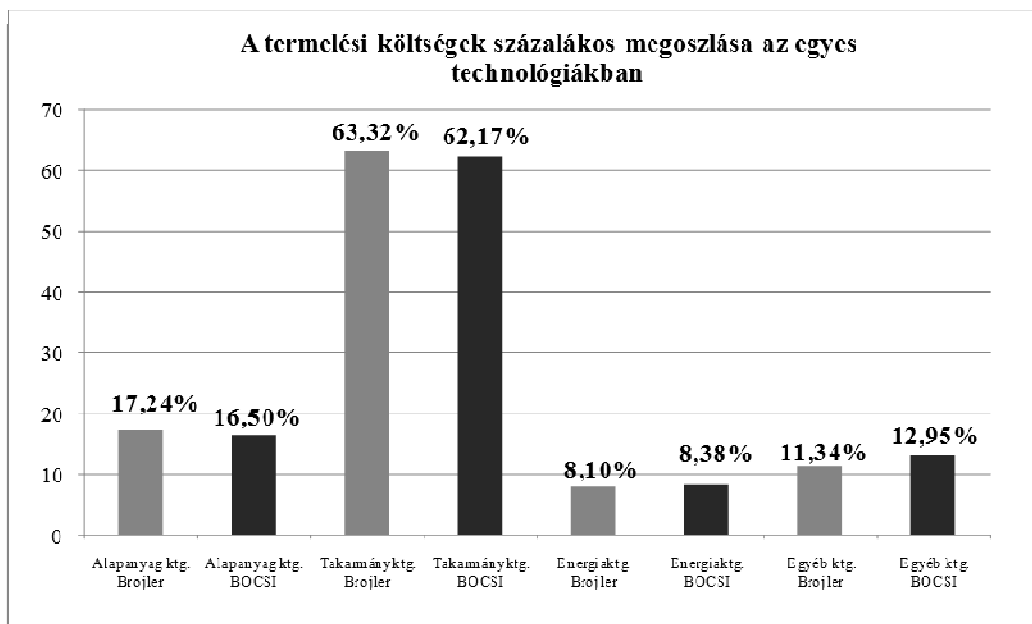
ROSS 308-as hibrid tartása esetén

Termelési tulajdonság/ technológiák	Brojler (átlag)	BOCSI (átlag)
Fajlagos takarmány-felhasználás (kg/kg)	1,93	2,24
Elhullás (%)	5,99	3,49
Átlagsúly (kg)	2,33	2,47
Életkor (nap)	39	44

Forrás: Saját szerkesztés a HER-CSI-HÚS Kft. adatai alapján, 2009

Összegezve a vizsgálataimat megállapítható (3. táblázat), hogy a hibridek esetében a hosszabb tartásidő magával hozza a fajlagos takarmány felhasználás és az átlagsúly növekedését. Ez annak köszönhető, hogy a takarmány receptúra energiaszegényebb, amelyből többet fogyasztottak a madarak 1 kg súlygyarapodás eléréséhez. A nagyobb élettér jelentős mértékben javít az elhullás eredményein, amely az állatjólét szempontjából nagyon fontos tényező. Ezenkívül a napi súlygyarapodás kismértékű visszaesése is hozzájárul a különböző betegségek kialakulásának csökkenéséhez. A ROSS 308 növekedése azonban energiaszegény takarmányozás esetén is csak kismértékben fogható vissza, ezért nem alkalmas az állatjóléti és fogyasztói igények szempontjából kívánatos 2 kg-os vágósúly elérésére. Az eredmények igazolták, hogy lassúbb növekedést nem lehet hibrid fajtákkal elérni.

A termelési költségek szerkezetét vizsgálva megállapítható, hogy a két rendszer között nincsenek kiugró különbségek. (4. ábra) A költségek legnagyobb részét, vagyis 62 %-át, illetve 63 %-át a takarmányköltség teszi ki. A második legmagasabb tényező a naposbaromfi, amely összes költségből való részesedése 16-17 % körül alakul. Ezután az energiaköltség következik, amely a költség-jövedelem elemzés során az egyéb közvetlen változó költségek között került meghatározásra. A villany, víz, gáz kiadásai az összes költségen belül körülbelül 8 % körül mozog. A többi ráfordítás között szerepel a munkabér és közterhei, amely az egyéb költségeken belül magasabb hányadot képez, illetve ahogy az elemzésből is látszik a tevékenység általános költsége is jelentősebb tényező. A vizsgált gazdaságban az utóbb említett magas tétele a bérleti díjból adódik. Ez a tényező azonban jóval alacsonyabb lehet azokban a gazdaságokban, ahol például saját tulajdonú épületekben folyik a termelés. A magasabb energia, illetve egyéb költségek leginkább azért jelentkeznek, mert a kisebb állománylétszám következtében az egységnyi vágósúlyra jutó költséghányadok nagyobbak. A napi 8 órás sötétség valamelyest csökkenti a villany költségeit, ezt azonban a könyvelés szerkezete miatt nem tudtam érzékeltetni.

1. számú ábra: Az egyes technológiák termelési költségeinek megoszlása

Forrás: Saját számítás a HER-CSI-HÚS Kft. adatai alapján, 2009

Az általam vizsgált adatokból a takarmány esetében kimutatható egy kismértékű költségcsökkenés, ami annak köszönhető, hogy az energiaszegény takarmány olcsóbb. Lassúbb növekedésű fajta termelésbe állítása esetén a költségek e részét azonban felül kell vizsgálni (eltérő takarmányértékesítő képesség). Azt is meg kell jegyezni, hogy éves szinten a hosszabb tartásidő következtében egy turnus kimarad (6 helyett 5 turnust lehet ütemezni), ami egy turnus bevételeitől való elesést jelent. A Program fenntartása csak magasabb értékesítési, illetve felvásárlási ár mellett lehetséges, mivel a kevesebb turnusból adódó jövedelem kiesést kompenzálni kell a gazdálkodók Programba integrálásának ösztönzése érdekében. A magasabb ár pontos meghatározása azonban csak az aktuális termelési adatok és piaci viszonyok ismeretében lehetséges.

Hungarikum Baromfitermék (HU-BA) Program bemutatása**4. számú táblázat: A HU-BA termék-előállítás feltételrendszere**

A HU-BA rántani való és pecsenyecsirke termék-előállítás alapfeltételei	
A telepítési és tartási sűrűség:	0-5 hetes korig: legfeljebb 32 állat/m ² , legfeljebb 200/m ² hasznos istállóterületen, 5 hetes kortól: 11 állat/m ² vagy 25kg/m ² Vándoról esetén 10 – 20 állat/m ² vagy 10 – 20 kg/m ²
Az összes betelepített istállóterület gazdaságonként nem haladhatja meg	1600 m ² -t
Egy csoportban tartható állatlétszám:	legfeljebb 1500 állat,
Egy telepen tartható állatlétszám	legfeljebb 3000 állat,
Korcsoportok közti távolság	legalább 80 méter
Az állatok kifutóra mehetnek:	6 hetes kortól, naponta legalább 9.00 h-tól napnyugtáig
A kifutó nagy része növényzettel fedett és legalább az alábbi terület biztosított:	15 m ² /állat
Kifutó váltás	2-3 havonta
Az állatok fajtája	Kizárólag származási igazolással rendelkező őshonos magyar tyúkfajta, illetve a magyar és az erdélyi kopasznyakú tyúkfajták keresztezése
Élő súly	Legalább 1,3 legfeljebb 1,9 kg
A legkorábbi vágási kor:	70 nap (HU-BA rántani való csirke); 112 nap (HU-BA pecsenyecsirke)

Forrás: MGE, 2010

A HU-BA Programot a Magyar Kisállatnemesítők Génmegőrző Egyesülete dolgozta ki. HU-BA termékként értékesíthető, különleges minőségű magyar baromfihús-termékek előállításának alapfeltételeit a következőkben határozták meg:

- Kizárólag a hazai génmegőrzési programok keretében fenntartott, különleges hús- és tojásmínőséget örökítő, magyar genetikai alapokra támaszkodik.

- Természetes, extenzív termelési módokat alkalmaz.
- A termelési- és ellenőrzési rendszer garantálja az állandó és megbízható termékminőséget, ami a kereskedelem és a fogyasztók bizalmának legfontosabb feltétele (Szalay – Kovácsné Gaál, 2008).

A HU-BA Program termelési feltételeit összehasonlítva az ökológiai csirketartás előírásaival látható, hogy az egy csoportban tartható állatlétszám tekintetében még az ökológiainál is szigorúbb feltételeket támaszt. Ez további gazdasági hatékonysági kérdéseket vet fel. Kifutó esetében megjegyzendő, hogy már az ökológiai csirketartás kifutó igénye is nehezen kivitelezhető, a HU-BA Programé pedig szinte kivitelezhetetlen nagy mennyiségű csirketartás esetén, mivel túl nagy területet kell felszabadítani az épület közvetlen környezetében. Véleményem szerint a kifutó ideális területének meghatározásával kapcsolatban valamilyen tudományos alapokon nyugvó megállapodásra lenne szükség, mert olyan eltérések vannak a különböző technológiák között, amelyek indokolatlanok.

A legnagyobb gazdasági veszteség azonban leginkább a kis vágósúlynak köszönhető, mivel a meghatározott körülmények között 1,9 kg körüli vágósúly mellett gazdaságos termelés csak igen magas értékesítési ár mellett valósulhat meg. A nagyobb húskihozatal eléréséhez az őshonos fajták megfelelő keresztezése szükséges, mivel jelenlegi termelési potenciáljuk nem tudja kielégíteni a modern piaci elvárásokat.

A Magyar Kisállatnemesítők Génmegőrző Egyesülete a magyar tyúkfajták valamennyi elitállományra kiterjedő, teljes körű teljesítményvizsgálatát a GAK-GALLUS projekt keretében, valamennyi, elitállománnyal rendelkező tenyésztő bevonásával, 2006. és 2008. között végezte el (Szalay – Kovácsné Gaál, 2008). A projekt keretében jellemezték a régi magyar baromfifajtákat, részletesen meghatározták termelési tulajdonságaikat, vizsgálták a különböző fajtájú és korú állományoktól származó termékek: hús és tojás minőségét, és tanulmányozták a fajták tenyésztési feltételeit ökológiai gazdálkodási környezetben. Az elemzésekből kiderül, hogy azonos ökológiai körülmények között a kendermagos és a fogolyszínű magyar tyúk növekedési üteme a legnagyobb. Bár Szalay (2010) szerint ez annak is köszönhető, hogy a fogolyszínű magyar tyúk még kevésbé belterjes.

Következtetések, javaslatok

Az ökológiai baromfitartás, mint az a vizsgálataimból kiderült, elsősorban csak a több állatfajjal, illetve növénytermesztéssel is foglalkozó, kisebb baromfiállománnyal rendelkező gazdák számára jelent megoldást. Jelenlegi előírásai nagy területigényt követelnek, mind a kifutó, mind a takarmányhoz szükséges gabonatermő terület tekintetében.

A megfelelő fajta kérdése vizsgálataim során a Boldog Csirke Állatjóléti Program esetén került előtérbe. A dolgozatban az említett program előírásai mellett, a ROSS 308 fajta által elérhető jövedelmet vizsgáltam. A következő megállapításra jutottam. A termelési tulajdonságok vizsgálata is rávilágított, hogy a ROSS 308 az éjszakai sötétség, és az energiaszegényebb takarmány ellenére is – genetikájából adódóan – nagyobb értékesítési átlagsúlyt ér el a 45 napos nevelési időszak alatt. Bár kismértékben lassul a napi gyarapodás, ugyanakkor a Fauna Egyesület által meghatározott kívánatos napi súlygyarapodást (43 g) nem közelíti meg. A dolgozat alátámasztja, hogy valóban csak lassabb növekedésű fajtával érhetőek el azok a kívánt eredmények, amelyek az állatjóléti követelményeknek és piaci igényeknek is megfelelnek. A természetes hatékonysági mutatók vizsgálatának eredményei közül kiemelném, hogy az elhullás aránya változott a legkedvezőbben az intenzív technológiához képest, tehát a követelmények betartása egyértelműen kedvezően hat az állomány egészségügyi helyzetére. A költségek szerkezetét vizsgálva nem állapíthatók meg jelentős eltérések, a turnuskiesésből fakadó jövedelemhiányt azonban csak magasabb értékesítési árral lehet ellentételezni, mivel nincsenek a rendszerben olyan mértékű költségcsökkentő tényezők, amelyek kompenzálnák a kieső turnus bevételét.

A HU-BA Program bizonyult a legszigorúbb alternatív tartásrendszernek, mivel az épületben elhelyezhető maximális mennyiség és a kifutón tartható négyzetméterenkénti darabszám tekintetében is szigorúbb az ökológiai tartásmódnál. Ezek a követelmények jelentősen visszafogják e tartásmód elterjedését. Az őshonos csirkefajták gazdasági hasznosításának kérdésével már többen is foglalkoztak a hazai szakirodalom tanúsága szerint. A vizsgálatok során azt tapasztalták, hogy a genotípus mellett a tartástechnológia is jelentős befolyással bír egyes vágási paraméterekre. Az őshonos csirkefajták fajtatisztán nem tudják felvenni a versenyt a kisüzemi termelés keretei közé ajánlott kettőshasznosítású és hústípusú hibridekkel. Minden kísérlet és kutatás, amely ezt a kérdéskört vizsgálta, keresztezési konstrukcióban ajánlja az őshonos fajták termelésbe állítását.

Irodalomjegyzék

- Hoffmann, I. (2009): The global plan of action for animal genetic resources and the conservation of poultry genetic resources. *World's Poultry Science Journal*, 65, pp 286-297.
- D'Silva, J. – Webster, J. (2010): The meat crisis: Developing more sustainable production and consumption. The impacts of animal farming on the environment. Earthscan publishes in association with the International Institute for Environment and Development, 2010. 66. p.
- Lucskai A. (2006): Az ökológiai gazdálkodás. FVM Képzési és Szaktanácsadási Intézet, Budapest, 2006. 5. p.
- Magyar Kisállatnemesítők Génmegőrző Egyesülete (MGE): HU-BA: A Hungarikum Baromfitermékek. A HU-BA Program Ismertetése, 2009
- Yang, N. and Jiang, R-S. (2005): Recent advances in breeding for quality chickens. *World's Poultry Science Journal*, 61, pp 373-381.
- Szabolcs I. (2005): Régi magyar tyúkfajtáink tenyésztője Dr. Szabolcs István. *Baromfi, MGE Baromfi Génmegőrző Sorozat*, 3-4. p.
- Szalay I. (2009): A Magyar Kisállatnemesítők Génmegőrző Egyesülete Programjavaslata. Az őshonos magyar baromfifajták visszajuttatása természetes élőhelyükre, a falvakba, a hagyományos gazdálkodás és a fajták megőrzése és fejlesztése érdekében. „Mintafaluprogram”.
- Szalay I. (2010): Interjú az Magyar Kisállatnemesítők Génmegőrző Egyesületének (MGE) elnökével, az őshonos fajták árutermelési célra történő hasznosításának lehetőségeiről. *Gödöllő, Kisállattenyésztési és Takarmányozási Kutatóintézet*, 2010. október 15.
- Szalay I. (szerk.) (2004): Alternatív baromfitenyésztés és –tartás. Mezőgazda Kiadó, Budapest.
- Szalay I. - Kovácsné Gaál K. (2008): Állattenyésztés és takarmányozás. A baromfi géntartalékok és az alternatív baromfitenyésztés helyzete és jövője. Állattenyésztési és Takarmányozási Kutatóintézet, Kisállattenyésztési Főosztály. *Gödöllő*, 2008. 1-2. p.
- Vitinger E. (2005): Hematológiai paraméterek vizsgálata az őshonos sárga magyar tyúkállományban. *Nyugat-Magyarországi Egyetem, Mezőgazdaság- és Élelmiszer-tudományi Kar, Baromfi– és Sertésitenyésztési Tanszék, Mosonmagyaróvár*.

Abstract

The central problem of the alternative poultry keeping systems is the lack of the species which can meet the efficiency requirements. Those organic farmers who sell their organic chicken in the market can't produce competitive products with the traditional, slow-growing type of chicken. The experimental phase of the Happy Chicken Animal Welfare Program showed that despite the less time of artificial lighting and the energy poverty feed the ROSS 308 hybrid has a bigger slaughter weight during the longer keeping period so it is not suitable for the improvement of the animal welfare results. The Hungaricum Poultry Products which was planned for the maintenance of the native chicken stock has the strictest keeping conditions; maybe this is the reason why the market production has not started yet.

Rezumat

Problema centrală a sistemelor alternative de creștere a păsărilor de curte este lipsa de specii, care poate face față cerințelor de eficiență. Fermierii care practică agricultură organică și cresc păsările în mod natural nu pot produce produse competitive. Faza experimentală a programului Puiul Fericit au arătat că hibridul ROSS 308, și pe lângă mai puțină lumină artificială și nutriție mai săracă în energie nu este potrivit pentru ameliorarea rezultatelor.

Programul Produselor de carne de pasăre Hungaricul, care a fost inițiat pentru întreținerea stocului de pasăre nativ are cele mai stricte criterii, poate acesta este motivul pentru care producția de piață nu a început încă.